БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 30 (57). Менск, Аўторак 25 лістапада 1919 г. № 30 (57).

Паважны момэнт.

Мы на пярэдадні важных здарэньняу. Міжнародная сытуацыя, бышая дагэтуль запутанай, з прычыны немагчымасьці развязаньня так званага расійскага пытаньня, цяпер пачынае высьвятляцца. Ужо рысуецца будучая мапа Эуропы—ня тэй, якая выкраена Вэрсальскай конфэрэнцыяй, а тэй, якую сілай нацыянальнага адраджэньня падняволеных народау, іх воляй к незалежнаму існаваньню зажадае свабодны голас самых народау.

Пакуль існавала і пераважывала ідэя адбудаваньня „вялікай Расіі“, не магло быць і гутаркі аб магчымасьці мірнага разьвязаньня запутанага вузла на усходзе Эуропы. Цяпер гэта справа прыняла іншы кірунак. Воля народау, якую так бязлітасна таптала Антанта, становіцца на чале усходняга пытаньня. Няма болей чаго надзеяцца і лічыць на „единую, неделимую“. *„Вялікая“ Расія памерла.* Краса і гордасьць яе—царскіе гэнэралы Колчак, Дэнікін і Юдэніч—пабіты на усіх фронтах. Няма болей надзеі ня толькі на пабеднае уступленьне белых арміяу у Петраград і Маскву, але і на утрыманьне тых позыцый, якіе з такой труднасьцяй заняты белагвардзейцамі. Антанта па троху здае свае процібальшавіцкіе позыцыі і цвярозые галасы дамагаюцца міру з бальшавікамі. Льойд-Джорж у гэтай справе заняу цьвердую, ненагібную позыцыю і ускорым часе, можа быць, раней, чымся гэтага можна спадзявацца, мы будзем сьведкамі мірных перагаворау з бальшавікамі.

З кім будуць вясьціся і хто будзе учасьнікам гэтых перагаворау?

У адной з сваіх апошніх прамовау Льойд-Джорж заявіу, што *Англія ня можа болей падтрымлівація расійскіх патрыотау.* Яна прызнае права нацыі на самаазначэньне і, такім чынам, *павінна лічыцца з воляй народау, паустаушых на тэрыторыі бышай Расіі.* Гэта знача, што *за мірным сталом будуць згаварывацца Украіна, Латвія, Літва, Эстонія, Беларусь, Грузія—з Масковіяй*—бяз розьніцы для іх—бальшавіцкай ці монархічнай. *Вялікарусь*—вось той абьект, з кім будуць вясьціся перагаворы. І з гэтага пачнецца разьвязаньне „расійскага“ пытаньня. Не здарма дыпльоматы не дапускаюць і думкі аб тым, што за адным сталом могуць сядзець Ленін і Маклакоу, Троцкі і Дэнікін. Пры усей вялікай розьніцы у сваіх адносінах к політычнаму ладу у іх есьць супольнае у жаданьні адбудаваць „вялікую“ Расію. Цяпер гэта, пасьля непатрэбнага праліцьця крыві і доугай грамадзянскай вайны, уразумелі „паны сьвету“! У гэтай унутраньняй барацьбе пабеднікам вышау не Колчак, а Ленін і, проці волі, прыдзецца весьці гутарку з ім.

Што мэты Дэнікіна і Леніна аднальковы можна бачыць з таго, што як першы, так і другі яуляюцца душыцелямі асвабоджаных народау. І Дэнікін, і Ленін ваююць з Украінай, Грузіяй, Беларусяй і г. д.

Прыймаючы пад увагу тое, што на конфэрэнцыю будуць—і ня могуць ня быць, заклікаиы прадстаунікі усіх паустаушых на тэрыторыі бышай Расіі дзяржавау, ясна, што будучая конфэрэнцыя аканчатна вынясе пастанову аб так званым усходнім пытаньні і, канечна *на карысьць тых, хто праявіу* волю к жыцьцю, паказау сваю дзяржауную моц, выявіуся як жыватворчы і чынны організм. У Украіны, Грузіі, Латвіі, Эстоніі—есьць вялікі актыу. Яны стварылі суцэльные дзяржауные організмы, дзяржауные інстытуцыі, разьвілі сваю экономічную сілу, паставілі справу народнай асьветы, верна выпаунілі волю сваіх народау і у завірусе труднасьцяу, у безканечным змаганьні з ворагамі нацыянальнага самаазначэньня, дабіліся права на бытаваньне.

У гэты сурьезны для народау і адказны для іх прадстаунікоу момэнт патрэбно цеснае зьліжэньне усіх вызваленых нацыянальнасьцяу, патрэбно абьяднаньне усіх сіл і дапасованнасьць чынау.

Беларусь ня мае такога актыву, які лічыцца за Украінай, Літвой, Латвіяй. Яна увесь час знаходзіцца пад ярмом окупантау і тое, што усьпелі зрабіць іншые вызваленые суседзі Беларусі—яна не зрабіла. Разьдзіраная на часьці, ня маючая фізычнай апоры—Беларуская рэспубліка толькі цяпер пачынае праводзіць у жыцьце заветные думкі свайго народу. І у гэты сурьезны і адказны момэнт народ беларускі ставіць сваім выбраным рашучае трэбаваньне: *Цяпер або ніколі.* Трэба як можна хутчэй прыступіць к *фармаваньню* беларускай арміі, каб з намі лічыліся, як з рэальнай сілай. Трэба напружыць усю энэргію, *пабудзіць лепшые сілы народу на абарону сваіх правоу.* Трэба як можна хутчэй *увайсьці у саюз з суседнімі народамі і заручыцца іх паддзержкай. Беларуская моладзь безаўладна на фронт і у армію, лепшые сілы народу—за работу дзеле адраджэньня, і пажаданьня беларускага народу к дзяржаунаму і нацыянальнаму адраджэньню збудуцца.*

Г. Л.

Конфэрэнцыя у Юрьеве.

Прадстаунікі дзяржау, паустаушых на тэрыторыі б. Расіі уладзілі 9-га кастрычніка пасядзэньне конфэрэнцыі па пытаньню аб утварэньні міра з савецкай Расіяй.

На конфэрэнцыі прыймалі учасьце: ад Беларусі—п. п. Езавітау, Шаукоу, Казачы, Душэускі, ад Польшчы—Прус, Богуслаускі і інш., ад Літвы—Шлюпас, Гэліс і [illegible]зэлько, ад Латвіі—Бэрг, Буш, Паулук і інш., ад Эстоніі—Пійт, Майм і інш., ад Фінляндыі—Рэонек.

Украінскіе прадстаунікі прад'явілі паунамоцтвы ад донскіх, кубаньскіх і тэрскіх казакоу.

У дальнейшых пасядзэньнях конфэрэнцыі будуць прыймаць учасьце прадстаунікі Грузіі, Арменіі і Азэрбайджану.

якую дэклярацыю праз эстонскую дэлегацыю у Льондане.

„Згаджаючыся з прапазыцыяй савецкая дзяржавы пічаць з ею мірные умовы, дзяржавы трымаліся напрамку коаліцыйных прынцыпау, якая няпасчына конфэрэнцыю на прынцавых выспах, каб зрабіць канец няшчаснаму праліцьцю крыві і запэуніць кожнаму народу чго права. Калі савецкая дзяржава папраудзе гатова, як яна казала, спыніць ваенные опэрацыі і прызнае поуную незалежнасьць дзяржавау, дык мы ня бачым прычын, дзеле чаго далей ваяваць. Яшчэ болей, калі мы пераканаліся, што савецкая дзяржава *мае магчымасьць прапанаваць і даць патрэбные гарантыі дзеле выпауненьня яе абяцаньня.*

Дзяржавы утворыць мір з бальшавікамі у тым выпадку, калі яны будуць поуны, што з боку бальшавікоу не будзе ніякай унутранай пропаганды.

Дзяржавы так-сама лічаць, што коаліцыя, якая запэуніла шмат разоу, што прыме усе меры, каб прынесьці мір у усходнюю Эуропу, прыдзе ім цяпер у дапамогу у падтрыманьні праз саюз народау, або іншым, каб дадзеные гарантыі выпауняліся і г. д.“

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 23—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

На пауночным участку чыннасьць артылерыі і мінаметау з абодзьвюх старон. Нашы атрады сьмелым нападам разьбілі награмаджываньне пад Лепэлям праціуніка і прымусілі яго к адступленьню. На палескім участку атакі пяхоты. Узята 60 палонных і 3 кулямэты.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Кубань проці Дэнікіна.

ЛЬВОВУ, 23-XI. Глаунакамандуючы збройнымі сіламі на паудню Расіі разаслау усім казацкім атаманам, камандуючым арміямі, і глаунаму начальніку Новарасійскага округу такую тэлеграму: „Паміж урадам Кубані і мэджылісам горскіх народау зроблена умова, у аснову якой палажана здрада Расіі і перадача Кубанскіх казачых войск пауночнага Каукаэу пад загад Мэджыліса. Умову падпісалі: Біч, Савіцкі, Халабуеу і Намітохау—з аднаго боку, і Тармэеу, Гайдарау, Хадзарыгау і Башмакоу—з другога. Прыказываю пры паяуленьні названых асоб на тэрыторыі дабравольчай арміі арэштаваць і аддаць пад палявы суд, як здраднікау“.

Паведамленьне Літоускага штабу.

КОУНА, 23—XI. Атрад немцау у 150 чалавек заняу м. Радзівілішкі. У районе Панемунка паявіліся банды Бэрмонта. На бальшавіцкім фронце праціунік абстрэлівау Рубанішкі. Бэрмонтцы праяуляюць чыннасьць у районе Салата.

Місія гэнэрала Ніссэля у Коуне.

ВІЛЬНЯ, 23—XI. У Коуну прыбыла саюзная місія у складзе 40 французкіх, ангельскіх, італьянскіх і японскіх афіцэрау. З учасьцем ураду адбылося пасядзэньне у справе барацьбы з Бэрмонтам. Гэнэрал Ніссэль патрэбавау неадкладна ад'езду з Коуны нямецкай місіі на чале з Цімэрке.

Палажэньне на Украіне.

ЛЬВОУ, 23—XI. Начальнік Галіцкіх войск гэн. Тарнаускі і яго упаунамочаные гэн. Шаманэк, палк. Эрле і інш. арэштованы і сядзяць у Вінніцкім астрогу. Камандуючым наддністранскай арміяй назначаны палк. Мікітка. Перагаворы з дэнікінцамі прарваны. Галіцкая армія у цэлым асталася вернай Дырэкторыі. Наступленьне дэнікінцау спынено. Па усей Украіне апавешчана мобілізацыя інтэлігэнцыі. Социялісты апавесьцілі партыйные мобілізацыі. Усе чыноунікі адпраулены на фронт. Адначасна з здрадай гэн. Тарнаускага на старану Дырэкторыі перайшла 5-я бальшавіцкая дывізія. Гэтая дывізія заняла район Фастоу—Белая Цэркау—Казацін—Пагрэбішчо. Дывізія прыбліжаецца к Умані, Зьвенігарод і Чэркасам. На старану украінцау перайшоу бальшавіцкі гарнізон Бэрдычава. Па усей Украіне паустаньні проці Дэнікіна пашыраюцца. Атаман Петлюра разам з Дырэкторыяй і сябры

Беларуская мова і пісьмо.

Які б бок нашага жыцьця мы не узялі, мы скрозь пабачым, што народ наш выяуляе сябе асобным народам,—народам з сваею уласнай культурай. Яшчэ у даунейшые часы Беларусь вытварыла сваю уласную *форму пісьма.* А калі вытварылося скорапіснае пісьмо, то беларускі скаропіс быу далека харашэйшы за пісьмо маскоускае. Наш скаропіс быу сваяродным, адметным і яго ніколі ня можна было зьмяшаць з іншым пісьмом. Каб упэуніцца у гэтым, дык трэба толькі зірнуць на пісьмо нашае і маскоускае,—хоць бы, напрыклад, XVII веку. У нас кожная літара стаіць асобна, пішацца чытэльна, але густа: літара каля літары, радочкам, як пацеркі. Гэта было вельмі прыгожае пісьмо, саусім непадобнае да маскоускага,—разгатага, віхрастага і нячытэльнага, дзе літары або накіданы кучаю, або уцякаюць адна ад аднэй. Скончылося тым, што маскоуцы пры цару Петры Першым перанялі нашае пісьмо пад найменьнем вядомай усім „гражданкі“. Вось зірнуць на цяперашняе пісьмо, параунуйце яго з даунейшым беларускім пісьмом і вам адразу кінецца у вочы, што гэта нашае пісьмо, што гэтак пісалі дауней на Беларусі, што такім пісьмом напісаны усе нашы даунейшые граматы, каралеускіе навукі і дзяржаунье пастановы.

У старые часы Беларусь прыгодна аздабляла свае кніжкі. Калісь, пішучы кніжку, аддавалі гэтай справе усю сваю душу. Кніжку пісалі пільна старанна, убіралі яе пышнымі застаукамі, канцоукамі, мініятурамі й ініцыялами. І з гэтага боку Беларусь мае вядомые усяму сьвету шэдэуры. Прыпамятайма сабе біблію Скарыны і іншые яго выданьні.

У самай мове нашай адбіуся дух нашага народу. Па кораню слова можна даведацца і пра культуру народу. Даунейшае нашае слово *дружына*-жана, супруг,—ясна гаворыць пра стан нашай кабеты, што яна дружына свайму мужу, тагды як *жана* азначае толькі „раджаючую“. А цяперашняе велікарускае слово „супруг“—супрагаць, запрагаць, дауней азначало пару валоу, што запрагаліся у адно ярмо. Або возьмем нашае выслоуе „ажаніцца з ею“. Тут жонка адразу становіцца раунапраунаю, поруч з мужчынай апрач таго; гэтае выслоуе *ажаніцца з ею*—многа прыгажэйшае і культурнейшае за велікарускае „жаніцца на ей“.

Наша *мова беларуская* усімі вучонымі прызнаецца за адну з найгучнейших славянскіх моу. Беларус гаворыць гучна, голасна, адкрыта, поунай грудзінай, ня сцінаючы гукау, усе роуна, як сьпяваючы. Сярод славянскіх мовау наша мова—найбагацейшая па слоуніку і найбольш вымоуная па сінтаксісу. Сінонiміка нашае мовы вельмі багатая, і мы маем у некаторых выпадках на адно разуменьне дзесяткі слоу, напрыклад: гаварыць, казаць, мовіць, гаманіць, гутарыць, лепятаць, прастарэкаць, вярзьці, плясьці, барматаць, гергятаць і т.д., і кожнае слово мае свой уласны адценак. Нашая мова захавала прапасьць сівай старасьветчыны, а дзеля таго бяз веды нашае мовы нельга добра уразумець мовау славянскіх. Ня будзем ужо казаць пра тое, што у нашай даунейшай крывічанскай мове (крывіч—ад кроу, крыві—сваяк, родны), як даводзяць вучоные, напісана славянская эвангэлія. Гэтым толькі можна вытлумачыць, што нашы дзеці у вясковых школах хутчэй навучаюцца разумець чытаньне па ц.-славянску, як парасійску.

Зрадзіушыся недзе на сьвітаньні супольнага славянскага жыцьця, мова нашая ператрывала страшные уціскі, а тым часам дайшла да нас чыстаю, сьвежаю, музычнаю,—сапрауды шчыра славянскаю мовай. І захавaушы сваю старaславянскую чыстату, яна стала як-бы маткаю усіх славянскіх мовау, каторые падобны да яе, як брат падобен да брата. Гэтая асабістасьць нашае мовы давала магчымасьць дужым нашым суседам называць яе сваею: расіец казау, што беларуская мова - крошку адметная велікаруская, паляк казау, што яна польская, а украінец,—што украінская. І гэта поауда, толькі перакручаная. Прауда, што на беларускую мову падобны усе славянскіе мовы, бо яна іх родная матка,—белая, старэйшая, кіраунічная.

Я. Ксяневіч.

Палітычные весткі.

Англія і Францыя ня будуць умешывацца у расійскіе справы.

Льюйд-Джордж у свaей прамове у парлямэнце выказауся, што Англія болей не дапаможа ні Дэнікіну ні Колчаку і так-сама не дасьць ім моральнага падтрыманьня. Францыя ня будзе болей мець ніякіх абавязкау, каб кіраваць чыннасьцямі у Расіі.

Ліквідацыя Юдэніча.

Юдэніч пакінуу пасаду галоунага камандуючага пауночна-заходняй арміі. Камандаваньне перайшло да камандуючага эстонскай арміяй Лайдонеру. Гэты шаг не дапусьціць к разбраеньню войск Юдэніча у выпадку уводу іх у Эстонію,

Падзеньне расійскага заходняга ураду.

Заходна-рускі урад болей ня істнуе.

Пацьвярджаецца вестка аб падчыненьні Бэрмонта гэн. Эбэргардту. У арміі Бэрмонта вялікі непакой.

У Польшчы.

Прэмьер—гэн. Сасноускі?

Подлуг вестак з кулуарау Сойму, у выпадку дымісыі цяперашняга кабінэту, нібы-то будзе прэмьерам гэн. Сасноускі.

У Варшаве.

У Варшаве настау цяжкі час. Падвозу прадуктау няма, а дарагоуля вялікая. Хлеб прадаюць з пад палы па 8 м. фунт. Масло каштуе 24 маркі фунт. Самые кепскіе папіросы каштуюць 10 марак дзесятак.

Подлуг апошніх вестак, ураду удалося наладзіць падвоз прадуктау.

Вялікіе маразы зрабілі тое, што у дамох з цэнтральным апалам—7-8 градусау цяпла.

На Украіне.

Здрада гэнэрала Тарнаускага.

Камандуючы заходна-украінскай арміяй (галіцыйскай) гэн. Тарнаускі самавольна зрабіу умову з Дэнікіным і перайшоу з войскам да апошняга.

У момэнт пераходу войска, здрада гэн. Тарнаускага была выкрыта. Атаман Петлюра прыняу патрэбные меры і здрада п. Тарнаускага была зьліквідавана. Г. Тарнаускі разам з сваім штабам былі арыштаваны. Аднак, справа не абышлася бяз крывавай бітвы. Часьць абманутых войск была ужо разброена дэнікінцамі, якіе пачалі падыходзіць да Камянец-Падольску.

Заняцьце Камянца палякамі.

У зьвязі з падходам дэнікінцау к месту Камянец-Падольску, а таксама з прычын беспарадкау, якіе у горадзе пачалі рабіць галічаны, дырэкторыя украінскай Н. Р., Рада міністрау, а так сама усе урадовые установы пакінулі Камянец-Падольск.

Петлюра зьвярнууся да польскага камандаваньня з просьбай, прысляць у горад атрад польскіх войск, што і было выпаунено. Цяпер у Камянец-Падольску пануе парадак.

Польскіе войскі, заняушы Камянец—Падольск, прайшлі так-сама і на усход і занялі Праскурау і Старакансганцінау.

Пераход атрадау ахвотнікау да Петлюры.

Украінскае Прэс-бюро у Варшаве паведамляе, што адначасьне са здрадай гэнэрала Тарнаускага на старану украінскіх войск перайшлі два казачые палкі. Цэлые атрады кубаньцау пераходзяць на старану украінцау.

Польска-украінскіе умовы.

„Впэрэд“ паведамляе, што у хуткім часе у Варшаве пачнуцца умовы паміж Польшчай і Украінай па пытаньням аб прызнаньні Польшчай незалежнасьці Украіны, аб вырашэньні аграрнага пытаньня на Украіне у інтарэсах польскіх земляуласьнікау і аб Галічыне.

Беларуская кроніка.

Беларускае войско.

Старшыня вайскова-дыпльоматычнай місіі Б. Н. Р. у Рызе, акрэдытованай пры Урадзе Латвіі, паведамляе тэлеграмай:

„Гэнэрал Балаховіч з атрадам перайшоу на беларускую службу.“

Расказы сэмінарыста.

IV.

Першае знаемство з начальствам.

(Глядзі № 29).

Апошніе дні перад вучэньнем цягнуліся памалу.

Мяне вельмі цікавалі першые лекцыі. Ды й рабіць ня было чаго. Думкі аб дому і аб вучэньні толькі й займалі галаву. Сам я ня ведаю, чаго гэтак пацягнуло дадому, у веску. Гэтая пара году заусюды была адметна дзеле мяне: некая сумная, невяселая. „Там у гэты час канчаюць зьбіраць збожжо з поля, косяць атаву, пачынаюць сеяць жыто. Дні ясные, цеплые. У вырай пачынаюць ляцець гусі, жураулі. Апошніе красачкі адцьвітаюць; апошніе птушкі-сьпявуні вылятаюць. Лето канчаецца; пачынаецца туманная восень. Хочацца іці далека куды небудзь, гдзе яшчэ лето, гдзе цьвітуць яшчэ кветкі, не ляцяць ключамі гусі і жураулі, у паветры не пераліваецца смуга, па лузе ня сьцелецца павуціна“... І малюнкі родных мейсц ясна станавіліся у вачах, наганяючы на душу ні-то веселасьць, ні-то жаласьць.

Прайшло яшчэ некалькі дзен. У сэмінарыю пачалі зьбірацца вучні старшых клясау. Скора вучнеуская спальная стала папауняцца. Хлопцы радасна сустракаліся, віталіся, гаманілі, распытвалі адзін у другога, як жыу улетку, што рабіу, што цікавае было у яго жыцьці дома. Падрастау лік хлопцау,—зьяулялася скрыпка, балалайка, чуліся песьні, жарты, сьмех.

Асобна ад усіх былі хлопцы першагоднікі. У іх ня было так весела. Усе яны, мала знаемые самі з сабою, сядзелі ціха, без вяселага гоману і жартау. Першагодніка можна было язьлівые, пры гутарцы са старэйшымі таварышамі апускалі вочы уніз. Загарэлы твар, чорные з мазалямі далоні паказвалі, што многіе з іх яшчэ толькі нядауна выпусьцілі з рук саху ці касу... Разнакалерная адзежа гэтак сама паказвала навічка. У аднаго быу які-небудзь рыжы ці рабы крамны пільчак, налатаные крамные порткі, вялікіе з задзертымі насамі чаравікі, шапка з парыжэушым ад сонца верхам. Другі выглядау чыноунікам пачтовым, альбо, залезнадарожным. Многа было у суконных—простага сукна—пільчаках, бацькавых портках і ботах, якіе бацька насіу яшчэ тагды, калі зьбірауся жаніцца. Толькі некалькі чалавек было у вопратцы хвормы сэмінарскай. Гэта былі „панке“, як іх часта звалі у весках. Яны не дзяржалі у руках ні касы, ні грабель; іх і твар незагарэлы, і рукі белые.

Усе навічке сядзелі у сваей спальнай, нічым не забауляліся, у горад не хадзілі і чакалі першых лекцыяу.

Перад пачаткам вучэньня было маленьне. Зранку невялічкая сэмінарская цэрква напоунілася народам. З правага боку бліжэй да алтару роунымі радамі стаялі сэмінарысты. Самых меншых паставілі уперадзе. Роуненькіе усходы падымаліся усе вышай і вышай аж да самага задняга раду. Каля сьцяны прыперліся настаунікі з дырэктарам—старым дзедкам з сівою барадою і тоустым жыватом. Левы бок занялі вучаніцы жаночай гімназіі, гэтак сама радочкамі з усходамі назад. Каля сьцяны—настауніцы гімназіі з начальніцай, старою поунаю бабкай.

Ціха моргалі агоньчыкі у лямпадках, падвешаных перад кожным абразом. Дагаралі тоненькіе сьвечачкі, пастауленые багамольнымі настаунікамі і выхаванцамі. Маленьне падходзіло да канчатку. Пеучые, стоячы на крыласе, перашэптваліся і прыслуховаліся да голасу сьвяціхі бас. Айцец Мікалай гаварыу пацеры. Яго роунае маленьне і ціхі шэпт часам перарываліся слабым голасам. Яго чулі толькі пеучые:

— Кадзіла, кадзіла падай, балда турэцкая!

Нечые ногі дробна затупалі і раптам сталі.

Ізноу ціха. Панойцец моліцца у пауголаса, пазіраючы цераз шчыліны царскіх дзьвярэй на пеучых, на правую і левую палавіны.

Прыслужнік—вертчі хлопчык сэмінарыста—вынес на амбону дзеравяную падставачку. Айцец Мікалай з лістом у руках вышау гаварыць казаньне.

Многа чаго казау панойцец. Наракау на людзей за патрату веры у Бога за распусту, непакорнасьць, за легкае паддаваньне скусам д'ябла; заклікау жыць згодна, адзін аднаго братам зваць, памагаць брату у бядзе; зносіць горо і нядолю ціха і пакорна, бо то есьць кара Божа за грахі, за слабасьць нашай душы.

— Да вас асабліва зьвяртаюся, дарагіе дзеці,—прамовіу айцец Мікалай, павярнуушы голау да правых і левых радоу:—вам хачу сказаць нарэшце некалькі слоу. Вы—будучые вучыцелі, вы—сьветачы народные, вы—яго настаунікі. Гатуйцеся-ж да гэтае вялікае працы, набірайцеся сілы. Чатэры годы вучэньня яшчэ перад вамі. Патрацьце гэты час сабе на добрую навуку, а на карысьць народу. Уважайце і шануйце шчырых працаунікоу, настаунікау вашых.

Яны дадуць вам тые знаньні і той прымер, якіе павінен мець добры настаунік. Набраушыся веры, надзеі, каханьня і сілы, вы вядзеце народ па той дарозе, якую паказау нам Спас наш, Хрыстос Бог!

— У імя Айца, і Сына, і Сьвятога Духа,—хрысьціліся і кланяліся выхаванцы, выходзячы з царквы і йшлі у пакой, што над дзьверамі меу напіс: „Прыгатавіцельны кляс“.

Клясны настаунік Лукоускі, стары ужо

У дзень зачыненьня беларускіх курсау.

21-га лістапада зачыніліся беларускіе курсы для павятовых настаунікау.

За увесь час вайны настаунікі вельма нацярпеліся. Іх доля ужо была такая, што пад рознымі пераваротамі, окупацыямі большая іх частка цярпела голад і холад. Не памаглі ніякіе зьезды, ніякіе абіваньні парогау у часовых уладарау—адвечны Лазар—настаунік то швэндауся бяз працы, то працавау бяз пэнсіі, а у найлепшым выпадку адтрымлівау самую мізэрную плату, або з кошыкам у руках (вясковы настаунік) жабравау па сваіх гаспадарох бульбу і інш.

А усе-ж такі пры гэткіх цяжкіх варунках настаунікі, любячы сваю працу, колькі мага, вучылі нашых дзяцей. Яны стараліся атуляць ад дзіцячага вока усе сучаснае жудаснае, нечалавечае, і напауняць яго маладую душу прыгожым, адвечным сьвятлом навукі.

За час пераварту, разам з адраджэньнем малых народау, пры змаганьні кожнай народнасьці за родную мову, настаунікі варухаліся болей усіх. І ня дзіво, бо гэто іх вельмі тычылося,—школьные рэформы, новые мовы і г. д.

На розных настауніцкіх зьездах было шмат і за і проці беларускай мовы у школах. Але сучаснае жыцьце ідзець шыбкімі крокамі. Кожны месяц прыносіць штосьці новае. Адно толькі астаецца у вечнасьці—закаханьне да роднага краю, да свайго народу, да роднай мовы. Бо гэта есьць такі закон прыроды, каторы мяняцца ніколі ня можа, а можа толькі павялічвацца.

У Віленшчыне і Горадзеншчыне яшчэ пры нямецкай окупацыі беларускіе настаунікі лічыліся сотнямі, а у нас, у Меншчыне, Беларускіе Пэдагогічные Курсы толькі селета прынялі шырокіе разьмеры. Жыцьце зложылося так, што настаунікі у вялікім ліку пасылаліся да нас, як з гарадоу і мястэчак, таксама і з глухіх весак, каб праслухаць каротка-тэрміновые курсы беларускай мовы і беларусазнауства.

Тут настаунікі-курсанты мелі месцо пераканацца у тым, што наша беларуская мова ужо досіць багатая, каб чытаць на ей лекцыі на розные навуковые тэматы. Тут перад імі адкрыліся новые сьветапогляды аб тым краю, аб якім рэдка хто з іх болей-меней грунтоуна задумывауся, ня гледзячы на тое, што кожны з іх—сын гэтага краю. Тут, на курсах, перад настаунікам адкрыліся перспэктывы новай Беларусі, якая рвецца, як усе сучасные адроджаные народы, ня быць парабкам у мацнейшых, а быць гаспадаром сваей зямлі і самаго сябе.

Прауда, за адзін кароткі час,—за адзін месяц,—слухачы-настаунікі не маглі усвоіць лекцыяу як мае быць, але панамсе намецілі вехі, па каторым кожны з іх можа пракладываць сам сабе шлях да грунтоунага пазнаньня Бацькаушчыны, трымаючыся таго бязспрэчна мудрага закону: вучыцца самаму і вучыць другіх.

Гэта павінны мець за абавязак усе слухачы беларускіх курсау—больш 250 чалавек рознага веку мужчыны і кабеты, якіе кончылі 21-га кастрычніка г. г. вышэйпамяненые курсы.

Гэта павінна быць у іх не як ахвяраю сучаснаму момэнту, а як новая аснова іх працы. Варочаючыся на свае месцы у розные куткі нашай гаротнай Бацькаушчыны, яны павінны шчыра несьці роднаму народу асьвету у зразумелай сваей мове. Яны павінны быць тымі новымі сьветачамі беларускага адраджэньня, якіе маюць сеяць на роднай глебе тое добрае зерне, што падходзіць да нашага беларускага грунту.

Сейбітам беларускай прауды, мажліва, прыдзецца цярпець шмат перашкод ад розных варожых нашай нацыянальнай справе элемэнтау, але гэта павінно дадаць нашым настаунікам яшчэ больш ахвоты да працы.

З. Бядуля.

Голас тых, што нясуць „сьвет“.

У адным горадзе, пражыушым усе пекнасьці політыкі „единой и неделимой“, у цемные часы яе выхаванцау—„таварышау“, захавауся куточак, у каторым блішчау праменьчык сьвету і нес у народ шчасьце, багацьце і культуру.

Не стала „апякуноу“ і праменьчык усьцешыуся, спадзяючыся разгарэцца у цэлае вогнішчо, асьвечаць і агравіць грамадзянство. Але праменьчыку так і не удалося разгарэцца, і яго працаунікі прымушаны былі дакладываць усіх заходау, каб ен не пагас. Доуга змагаліся яны са злыднямі, а урэшце не хапіло сілы і, шукаючы сабе дапамогі, яны адправілі да свайго гаспадара-гораду гэткую просьбу:

„Кожны гаспадар ведае, што, каб сабраць багаты плен з свае ніукі, трэба яе добра апрацаваць. А дзеля добрай працы трэба, каб і работнікі былі сыты, скаціна дагледжана і снасьць у парадку. У добрага гаспадара гэтак і робіцца.

А мы вось у цяжкай працы каля ніукі змагліся, зблажэлі, а гаспадара ані чуткі. І пастанавілі мы самі шукаць гаспадара—ці есьць ен дзе? Ці ведае, як багатая, каласістая ніука наша, што магла-б даць плен слауны на увесь горад? Чаму ен не паглядзіць сваіх работнікау, не паладзіць снасьці, не агрэе халоднай будыніны?

І дзе-ж ты, пане гаспадару, чаму ты гэткае багацьце кідаеш? Ці многа лепшага маеш, што нас зракаешся? Пара успомніць аб забытых тваіх памоцьніках—і прыйсьці на ніуку сваю залатую!“

„Л. Б.“

Вось так, у голадзе і холадзе, бяз снасьці-прылады, бяз вока і апекі гаспадара, без дапамогі,—працуюць—гаруюць нашы „праменьчыкі“—бібліатэкі-чытальні у нашым горадзе, сэрцы Маці-Беларусі.

А хочацца спадзявацца, што праменьчык не дарэмна цешыуся пасьля сваіх быушых „апякуноу“.

Спагаднік.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Беларуская Вайсковая Камісія прыехала з Вільні у Менск у нядзелю, 23-га лістапада.

Выбары у мястовую Раду, якіе адбываліся трэцьцяга дня, прашлі ня так жыва, як гэтага трэ'было чакаць. Найболей людзей было у 1-ым вучастку—у цэнтры места. На акраінах явілося на выбары ня вельмі многа людзей. Вялікую энэргію выказало каталіцкае насяленьне, якое проста з касьцелау ішло к урнам са спіскам № 1...

Жыды аднесьліся да выбарау болей індыфэрэнтна. Галасавалі глауным чынам гандляры і інтэлігэнцыя.

Вынікі выбарау, як думаюць, дадуць перавагу палякам.

Курсы беларускай мовы (месячные) пры Цэнтральным хаурусе коопэратывау Беларускага краю адчынены 22-га лістапада для служачых гэтай установы.

Папраука. Па абмылцы было надруковано: *Ссудо-еберагацельная Каса,* а павінно быць Польская Краевая *ссудная каса.*

У хуткім часе каса будзе пераімянована у *Польскі Дзяржауны Банк.*

Пасажырскі рух у напрамку Менск—Варшава і Менск—Вільня з новага году павялічываецца у два разы.

У крэдытным банку (варшаускім) у менскім яго адзеле болей шырокіе опэрацыі пачнуцца 31-га сьнежня.

На біржы апошнімі днямі пачауся нейкі рух. Паявіуся спрос на польскіе маркі і заграмічную валюту. За 100 царскіх плацяць—110-115 польскіх марак. За 1000 думскіх—425-430 р. царскіх. Керэнкі і савецкіе у вялікім спросу. На біржы зусім няма нямецкіх і ост—рублеу.

Грашовы курс за 24 лістапада быу такі: за 100 р. „кер.“—14 руб. цар., за 250 р. „думск“—88 р. цар.

Біржа і купецкі банк пачынаюць сваю чыннасьць з 1-га сьнежня.

Хлеб па тры рублі фунт пачау зноу выдаваць Менскі Цэнтральны Рабочы коопэратыу. У зьвязі з гэтым хлеб у прыватнай прадажы патанеу.

Мясо за апошніе дні падаражэло да $7^1/_2$—8 р. фунт.

Дровы, у ліку 40 вагонау, прыбываюць у Менск. Часьць з іх будзе адпускацца насяленьню з 10—15 сьнежня па 700 р. саж.

На рынку, у панядзелак, 24-га лістапада цэны былі вось якіе:

Хлеб—3 руб. 10 к. ф., малако—4 $^1/_2$ р. кварта, сало 22 р. ф., цукер (пясок) 18 р. ф., каубаса—16 р. фунт, бяроз. дровы—250 р. воз, газа—1 р. 50 к. ф., масло—25 р. ф.

гузікамі і з акулярамі на носе, сядзеу за столікам і чакау апошніх вучняу.

— Што-ж гэта ен будзе казаць,—думау кожны хлопец, седзячы на лауцы.

— Заутра у дзевяць гадзін пачнуцца вурокі,—сур'езным тонам пачау Лукоускі:—у гэты час усе павінны зьявіцца у кляс. Я, як клясны настаунік, буду назіраць каб усюды у мяне быу парадак. Дзеля гэтага вы павінны слухаць старшых і выпауняць тое, што вам скажуць. З свавольнікамі у нас доуга не царамоняцца. Ня слухаеш, дык, брат... Словы свае закончыу Лукоускі знакам рукі, матнуушы ею,—як-бы пхаючы каго у карк.

А у спальнай старэйшые таварышы, прынесшы прадаваць кнігі, дадавалі страху.

— Ого, брат, вучыцца у сэмінарыі! Здаецца, што так легка,—ось пабачыце. І яны нагаварылі столькі, што хоць забірай манаткі ды бягом да хаткі. Па іх расказу толькі надзвычайные людзі маглі адтрымоуваць чацьверкі і то з вялікаю натугаю. А што тычыцца слабейшых, дык сама лепей—не пачынай вучыцца.

Усе вучні былі так напалоханы, што калі прыходзілося перад настаунікам адказваць вурок, язык, як пэндзаль у коле, круціуся у роце, вымауляючы ня тое, што хацеу сказаць яго гаспадар. У дадатак да усіх гэтых страхау Лукоускі кожнага вечара заходзіу у кляс, гдзе хлопцы вучылі вурокі, і давау ім настауленьні, дабауляючы заусюды аб той кары, якая павінна спаткаць непаслухняных хлопцау. Нічога ніколі хлопцы, мабыць так не баяліся, як Лукоускага. Прынамсі Піліп Скрэбка гаварыу:

— Можа, браточкі, каб чорта згледзеу у ночы, дык так-бы не спалохауся, як яго.

Піліпаво сэрцо нібы чуло, што ен пападзецца у рукі Лукоускаму. І ен спадзявауся нейкае небясьпекі, бо меу прыклады з свайго жыцьця. Як пасьвіу каровы ды запускауся у скарбовы лес, другі раз, ні з таго ні з сяго, апануе яго вялікі страх. Тагды напэуна пападзецца у рукі сярдзітаму стражніку Зыдорыку. Прадчуваньні не падманулі Піліпа і цяпер. Здарэньне трапілося скора.

У шарую гадзіну, калі хлопцы яшчэ ня усе зьбіраліся у „занятную“, Піліп заусюды быу там. Раздумлевау аб вуроках, аб дому і вучыуся сьпяваць,—разьвівау голас,—як казау вучыцель сьпевау. Вось у адзін такі вечарок, як Піліп пробавау свой голас на песьні: „Адракомся ад старага міра,“ у той момант у кляс увайшоу Лукоускі. Старэнькі так зьдзівіуся, што нават голас яго апау.

— Што-ж гэта ты, брат, зацягнуу? Гэта што такое?—Піліп, ня сьцяміушы у чым справа, глядзеу у вочы Лукоускаму і салодка усьміхауся, каб заласкавіцца у грознага настауніка. Але тут пасыпауся такі крык, што хлопец чуць не абамлеу.

Моцна ляпнуушы дзьвярыма, Лукоускі выскачыу з клясу.

Хлопцы разглядалі справу з усіх бакоу і стараліся даведацца, што можа чакаць Піліпа. Усе яго шкадавалі.

— „Бо ня так-бы ужо шкода, каб у чым вінен, а то ж хлопец заусюды сядзіць дома, усе якуратна выпауняе,—на табе!

І тут прышлося усім вучням згадзіцца з адным таварышам, што часта расказвау аб такім здарэньні.

„Жыу адзін чалавек. Яму знахарка выгадала, што сьмерць спаткае яго у сваем калодзежы. Гэта ведалі хатніе, і у той час, калі павінен быу утапіцца гаспадар, забілі дзірку дошкамі. Ну, што-ж-бы вы думалі? Прыбег да калодзежа, ухапіуся рукамі за зруб і тут-жа кончыуся“. І посьле расказу дабауляу:—Як доля судзіла, так і сталося.

Піліпу было прыемна слухаць такое тлумачэньне, па якому выходзіло, што каб ен і як старауся, няшчасьця не абмінуу-бы.

А Лукоускі падняу цэлую навальніцу. Склікау Пэдагогічную Раду сэмінарыі. З вялікім жахам апавядау старэнькі настаунік аб гэтым здарэньні.

— Да, Божа-ж, мой Божа, што мае вушы пачулі на старасьць, што мае вочы убачылі на горкую. Сорак год служыу айчызьне вераю-праудаю, а гэтакае нарэсьці не сустрачау...

— Дык вы кажаце, ен так перад вамі і сьпявау, сьпявау!—перапыніу яго дырэктар.

— А то-ж як! Ды, падумайце: у вочы мне насьмяхаецца, задзіраецца.

— Ах, ах! Макар Нікіпаравіч! Прашу вас запісвайце. Ну, ну далей!

— Ды я проста баюся быць больш у клясе. Я уцек адтуль, пачуушы гэта.

— Без пасьледзтва няма як кінуць; трэба прымаць меры,—борзьдзенька гаварыу дырэктар, ходзячы уперад і узад і лопаючы рукамі па сьцьогнах.

Няма ведама, чым-бы гэта кончылося, каб Піліп маучау, нічога не рабіу. Але ен так прасіу, маліу, так плакау, што настаунікі скора праканаліся у непатрэбнасьці выключэньня яго з сэмінарыі.

Лукоускі усе-ж такі лічыу, што зрабіу вельмі важнае дзело, „у корані перасекшы пачатак забастоукі!“

— Га-а, задзіра! Адрачэшся ты бацькі і маткі,—казау ен.

(Працяг будзе).

Антось Галіна.

Некалькі майстэрняу для безработных мае адчыніць Цэнтральнае бюро профэсыянальных саюзау на грошы, выдадзеные для гэтай мэты амэрыканскай місіяй. У першую чаргу будзе адчынена майстэрня для табачнікау.

Рад новых фабрычных прадпрыімствау маець быць адчынены у хуткім часе Варшаускімі прамысьнікамі. Некаторые буйные прадпрыімцы выслалі у Беларусь сваіх прадстаунікоу дзеля штуд'яваньня краю і агляду яго багацтвау у мэтах іх эксплоатацыі.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Інвалідау, Менск.